

Paltamon Työtä Kaikille –kokeilun (2009-2013) tuloksia ja havaintoja

Loppuseminaari Paltamossa
29.1.2014

Anne Huotari, toiminnanjohtaja
(2012-2013)

Avainasiat työllisyyskokeiluissa

Yksilöllinen
toimintojen
suunnittelu,
RÄÄTÄLÖINTI

MIELEKÄS
tekeminen ja
sen yhdessä
suunnittelu

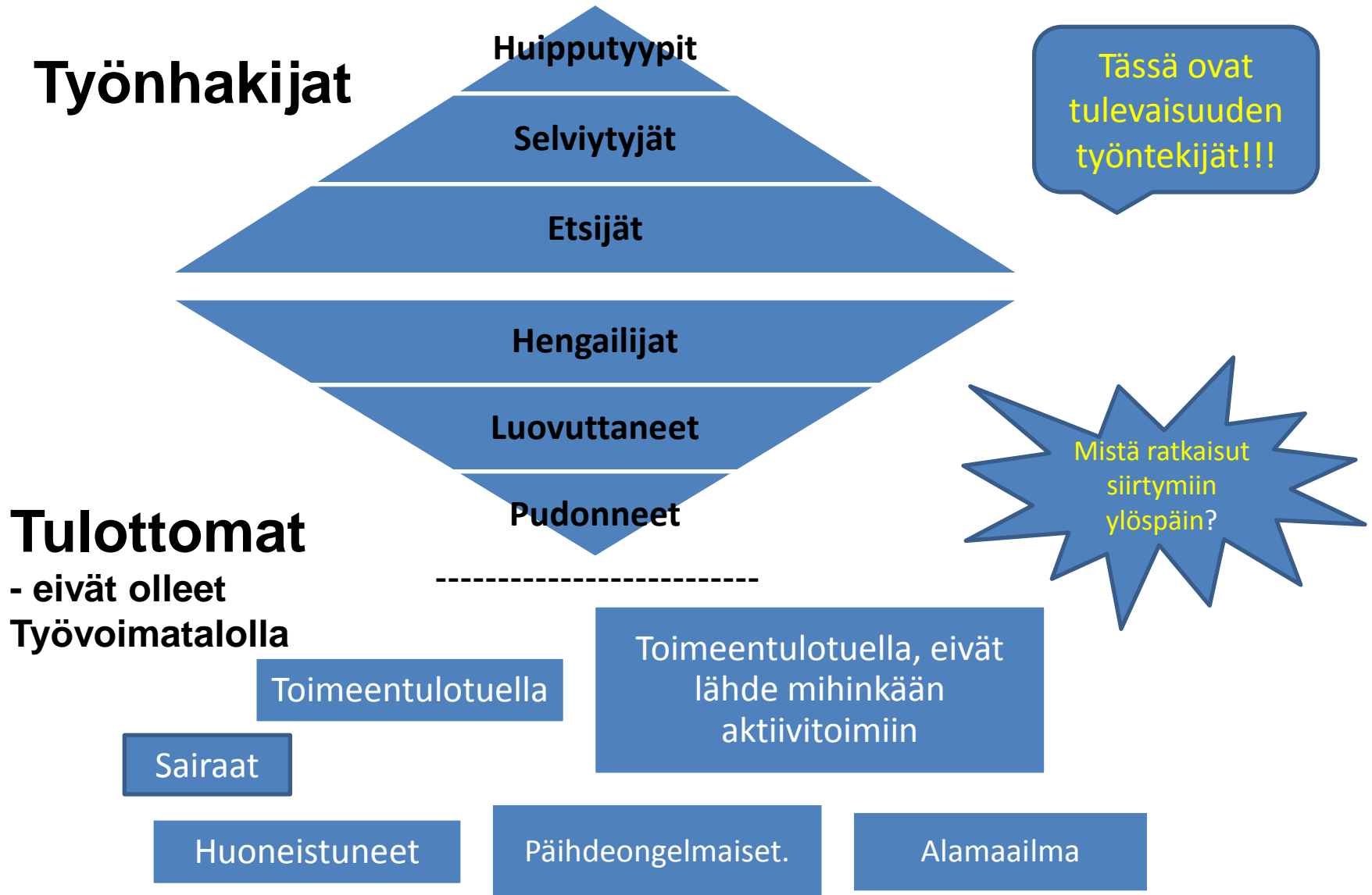
LUOTTAMUKSEN
saavuttaminen ja
kannustaminen
eteenpäin,
itsetunnon
vahvistaminen

Työkyvyn
arviointi ja
työssä
selviytymisen
arviointi

Työllistymisen
esteiden
tunnistaminen
ja ratkaisut

Johdon ja ohjaajien
ymmärrys
syrjäytymisen
mekanismeista ja
osallisuuden
merkityksestä

Nuorten eriytyneet maailmat ja arvioidut siirtymät

Paltamo toimintaympäristönä

- Paltamon kunnassa n. 3800 asukasta
- Työssäkäyntialueella mm. Kajaani (40 km), Talvivaaran kaivos (n. 80 km), Transtech junavaunutehdas (65 km)
- Työttömyys-% oli 1.1.2009 yli 17 % ja työttömänä oli 302 henkilöä, 60 yli 500 pv passiivituella ollutta.
- Paltamon verkostot
 - oli oma te-toimisto, joka lakkautettiin 1.1.2013
 - oma yrittäjäjärjestö (jäsenenä työvoimayhdistyksessä)
 - oma terveyskeskus (Kainuun maakunnan sote kuntayhtymä), jossa lääkäri (yleensä 1) ja terveydenhoitajia ja sairaanhoitajia
 - yksi sosiaaliohjaaja, toimistotyöntekijä
 - yksi etsivä nuorisotyöntekijä 1.10.2012 alkaen
 - järjestöjä (kyläyhdistykset, liikuntajärjestöt, MLL, 4H, potilasjärjestöjä, eläkeläisjärjestöjä)

Tilastoa 1.1.2009-31.12.2013

-työsopimuksia ko. aikana **428**, joista yli 500 pv passiivituella olleita **102**, miehiä **233**, naisia **195**

* alle 25-v **130**

* 25-50-v **191**

* yli 50-v **107** (keski-ikä n. 40 v)

- työsopimus päätynyt syy ennen hankkeen päättymistä: opiskelu **41**, oppisopimus **2**, työ työssäkäynti-alueella **50** , muuttanut pois **23** (työ, opiskelu, perhe), kuntouttava työtoiminta **3**

- Lisäksi **kymmeniä** henkilöitä, joilla työsuhteen aikana 1 pv – 7 kk työsuhteita avoimilla työmarkkinoilla
- **tilanne 31.12.2012** ennen irtisanomisia: 262 työllistettyä (palkanmaksu)
- Minimipalkka n.**1038e/kk (työaika 4 h 45 min)**, keskipalkka 1203,96 e/kk (työaika 5 h 30 min), maksimipalkka **2312,80 e/kk (työaika 8 h)**

Hyviä käytäntöjä kokeilussa

- **Kokonaisrahoitus:** työllistyjän polulla voi kulkea kokonaisvaltaisesti ja joustavasti tarpeiden mukaan, ei ulkoa ohjattuja määräaikoja, työttömyyden kestosta, ei tarvitse etsiä eri rahoittajia eri toiminnoille (työkokeilut, kuntoutus)
- **Työnhakuklubi:** starttijakso 7 – 21 pv, jolloin tehdään cv, tulevaisuuden suunnittelu, ryhmäytyminen, toimintamallin ja kokeilun sisäistys
- **Työterveyshuolto:** tapahtuu työntekijän omassa toimintaympäristössä työ- ja toimintakyvyn arvioinnit paikan päällä, hyvät resurssit, ammattitaito, hyvä verkostotyö paikallisesti
- **Työnetsintä:** mahdollistaa helpommin ta-paketin saannin
- **Koulutukset:** maksuton, työajalla, korttikoulutus kaikkiin tarpeisiin, yksittäiselle työntekijälle mahdollisuus hankkia kurssi (maksetaan osa), uudet tarpeet huomioidaan joustavasti
- **Nuorten toimintamalli:** yksilölliset suunnitelmat, yksilövalmentajan tuki sekä erityisnuorten ryhmä luovilla toimintatavoilla (kulttuuri)
- **Ohjaus ja tuki:** ohjaajia täytyy olla riittävästi, henkilökohtaista ohjausta, tavoitteellisuus (jokaiselle lyhyen ja pitkän tähtäimen tavoite)
- **Vapaa ideointi:** kaikki työntekijöiden ideat tutkitaan ja otetaan käytäntöön mahdollisuuksien mukaan, idea- ja tuotekehityskampanjoita (tynnyrituote)
- **Yritysyhteistyö:** ennen uusien toimintojen aloittamista keskustelu alan yritysten kanssa, jatkuva yhteistyö yrittäjien kanssa

Uudenlaisia toimintamallejamme

- **Työkyvyn arviointi** kaikille työntekijöille: työterveyslääkärimme Raija Kerättären kehittäämä, sisältö: kuntoutusohjaajalta sosiaalinen tilanne, esimieheltä ja työntekijältä työssä selviytymisen arviointi nyt ja millainen se olisi avoimilla työmarkkinoilla, työterveyshoitajan tutkimus => työntekijä näiden kaikkien tietojen kanssa työterveyslääkärille , tarvittaessa jatkotoimet sovitaan verkostopalaverissa
- **Eläkkeeltä työhön palaamisen malli:** lääkärin tarkastus, kuntoutusohjaajan tuella suunnitelma tehtävistä töistä ja kuntoutustarpeista, 1-2 kk työkokeilujakso tarvittaessa eri työkohteissa, jonka jälkeen arviointi (itse, ohjaaja, kuntoutusohjaaja ja lääkäri) -> oma päätös eläkkeen lepäämään jättämisestä
- **Mestari-kisälli-malli,** kisälli ammattiosaajan kanssa työpaikalle, maksetaan alussa Työvoimatalon palkka, näyttötutkintotavoite, myös Työvoimatalossa
- **Ajatusten kierrätyskeskus** luova tila, atk-mahdollisuus
- **Osallisuuden lisääminen:**
 - **kehittäjäryhmä,** toteuttivat työntekijöiden ja toimihenkilöiden ideoita
 - **oksennusryhmä** luvallinen valituskanava, vaihtoehdot ja niille perustelut
 - **filosofian keskustelut** Oulun yliopiston filosofian opiskelijat keskusteluttavat ryhmässä eri aiheista, jolloin jokainen on asiantuntija -> osallisuus, itsetunnon vahvistaminen

Haasteista ja työllistymisen esteistä 1/2

- **Yleinen talouskehitys** (juuri kokeilun ajan) näkyy erityisesti Kainuussa, yrittäjät varovaisia rekrytoinneissa ja kuntien talousongelmat vaikeuttavat työllistämistä
- Paltamon voimakas **kausityöttömyys** ja erityisesti talvella mielekkään työn puute - > olisi pitänyt panostaa enemmän koulutukseen hiljaisina aikoina
- **pitkät välimatkat** (puolet työllistetyistä asui haja-asutusalueella) verotus 600e omavastuu matkakulujen vähennyksessä liian korkea pienituloisille, ajokortin kalleus on työllistymisen este nuorilla
- Paltamon **elinkeinorakenteen voimakas muutos**, puualan työpaikkojen häviäminen edellyttäisi ammatin vaihtoa, mikä vaikuttaa vaikealta
- Löytää avoimilta työmarkkinoilta ns. **aputyöntekijän paikkoja**, jossa riittää vähäisempi ammattitaito, mutta palkka riittäisi kulkemiseen (oma auto, pitkä matka, julkista liikennettä harvoin)
- **Kilpailun vääristymisen pelko** esti yleishyödyllisten töiden tekemistä
- **Hankkeen alkuvaiheen ongelmat**, luottamuksen puute, erityisesti motivoinnin ja osallistamisen ongelmat, johtamistyyli heijastui pitkään ilmapiiriin

Haasteista ja työllistymisen esteistä 2/2

- **Päihdeongelmista** ja elämänhallintaongelmista johtuvat poissaolot (R-päivät) ja sairauspäivät (2 x normaali)-> haaste, miten saadaan motivaatio työntekijöille hakea ja ottaa vastaan tukea ja hoitoa
- **Itsetunto-ongelmiin** liittyvä negatiivinen asenne, innostuneen ilmapiirin puute
- Uusien asioiden ja tilanteiden pelko, **ajopuuilmiö**
- **Sairauksien pitkä hoitamattomuus** työttömänä (mm. astma, verenpaine, diabetes), jolloin niistä tulee työllistymisen este, hoidettuna eivät olisi (lääkəriin vaikea päästä ja lähteä työttömänä)
- **Työntekijöiden talousongelmat** selkeä työllistymisen este, ulosottojen toimitusmaksut kasvattavat velkoja kohtuuttomasti -> sosiaalinen luototus olisi tarpeen (ei saanut toteuttaa kokeilurahoituksesta)
- **Liian vahva turvallisuus Työvoimatalon töissä**, pelko epäonnistumisesta ja motivaation puute lähteä kokeilemaan avoimia työmarkkinoita (työnantajapaketit, mestari-kisälli) -> itsetunnon vahvistamiseen ja sisäisen motivaation löytämiseen tarvitaan lisää tukea.
- **Omaisten hoitovelvoitteet ja vastuuntunto** estävät lähdön esim. matkatöihin

Toimintojamme

- **Erilaisia työpajoja:** puu- , metalli- ja rakennus, askartelu- ja entisöinti, tekstiili, keittiö- ja siivous, atk-paja, autopaja, ulkotyöt (puunkaato, raivaus, ympäristötyöt), korjaus (pyörät)
- **Myymälät:** Näprinki (kaikki talon tuotteet) ja Netti-Näprinki verkkokauppa, Kiehrinki (kierrätys), Kirppis (kirpputori), Infoteria (torilla avoinna kesäaikaan, kunnan info + kahvio + tuotemyynti)
- **Työnetsintä,** työnetsijä käy työpaikoilla etsimässä piilotyöpaikkoja ja ta-pakettipaikkoja
- **Alihankinta:** erilaiset kokoonpanotyöt (kondensaattoreiden sukitus, Lumi-Matit, katiskat)
- **Verkkolehti Paltari** (15.3.2012 alk) www.paltari.com
- **Työnantajapaketit:** työntekijä valitsee työpaikan tavoitteidensa mukaan, 1 kk kestävä, eri työnantajilla, kannustin + 200e/kk lisäpalkkaa
- **Työkokeilut :** normaali palkka, Työvoimatalon pajoilla tai muu työnantaja
- **Muut:** kuntouttava työtoiminta vain niille, joiden työkyky estää työskentelyn 4h 45 min/pv, yhdyskuntapalveluksen voi suorittaa Työvoimatalon pajoissa
- **Koulutukset ja opinnollistaminen:** Kortti- ja muut lyhyet koulutukset voi suorittaa maksutta työajalla, työpajojen töiden opinnollistaminen näyttötutkintoja varten

Toimintamallejamme

- **Työhön valmennus**, ratkaisukeskeisyys, motivoiva keskustelu
- **Tavoitteellisuus**, jokainen työntekijä asettaa itselleen lyhyen ja pitkän tähtäimen tavoitteen 31.5.2012 mennessä, esimies käy tavoitekeskustelut 30.9.2012 mennessä, oma tavoite kirjallisena, jota tukevat muut toiminnot
- **Nuorten toimintamalli**, työsuhde, työkokeilu tai aktivointisuunnitelman mukaiset toiminnot (kuntouttava työtoiminta), kaikki alle 30-v asettavat kuntoutusohjaajan tuella omat tavoitteet ja tehdään yksilöllinen suunnitelma, esimiesten tuki
- **Paukkulan ryhmä**, erityisnuorten toimintaryhmä eri talossa, jatkuva keskustelu=kuunteleminen, kulttuurin avulla osallisuuden lisäämistä, mm. elokuvien ja musiikkivideoiden tekeminen, käden taidot, ruuan laitto, positiivisia jännityksen kokemuksia, itsetunnon vahvistamista ja luottamuksen lisäämistä yhteiskuntaan, kuntoutukseen ohjaamista
- **Ikääntyvien toimintamalli**, kaikki yli 50-v, kuntoutusohjaajan tuki tavoitteiden asettamisessa, yhteistyö työterveyshuolto
- **Mahdollisuus yrittäjyyteen**: tuki ja opastus, yrityskoulutukset, yritystulot eivät pienennä palkkaa
- **Mahdollisuus sivutuloihin**: pätikä- ja sivutöiden tulot eivät vaikuta palkkaan

Tällä porukalla toimittu...

- **Työntekijöitä** (31.12.2012) 262: Työvoimatalossa 202, järjestöissä 27, kunnalla 30 (kouluavustajat, tekniset ja toimistotyöt) ja maakunnalla 8 (sote), vaihtuva tavoitteiden mukaisesti Työvoimatalosa työnantajapaketille , kuntaan ym.
- **Toimihenkilöitä** 18 (15.3.2013): toiminnanjohtaja, 2 kuntoutusohjaajaa, työterveyshoitaja, työnetsijä, 2 työhön valmentajaa , talouspäällikkö , 2 toimistosihteerä (henkilöstöasiat), atk-päällikkö, 4 pajoista vastaavaa ohjaajaa, kehittäjä-dokumentoija
- **Ostopalveluja:**
 - **Työterveyshuollon palveluja:** työterveyslääkärit(1-2 pv/vk) työkykyarviot ja kuntoutustarpeet, lähetteet jatkotutkimuksiin, työterveyshuollon suunnittelu (Paltamossa) * neuropsykologiset tutkimukset (Paltamossa) * psykiatrin lausuntovastaanotot
 - **Koulutuspalvelut:** yrittäjäyyskoulutus, korttikoulutukset, itsetunto- ja vuorovaikutuskoulutukset, muut esim. ensiapu, päihteiden tunnistaminen, järjestysmies

Työehdoista

- **Palkanmääritys** perustuu työllistymistä edeltävään sosiaaliturvaan (työttömyysturva, asumistuki, toimeentulotuki), lisäksi maksetaan 115 e kannustinlisä. Mallilla on pyritty poistamaan kannustinongelmia, palkka aina isompi kuin sosiaaliturva (verotus huomioiden)
- **Työehtosopimuksena** käytetään Työkeskuksia ja sosiaalisiksi yrityksiksi muuttuneita työkeskuksia koskeva työehtosopimus
- **Työaika** määräytyy palkan ja työehtosopimuksen kokoaikaisen palkan suhteesta (minimityöaika 4 h 45 min, max 8 h)
- **Palkka** vaihtelee yksilöllisesti 1032 e (1.5.13 alk) – n. 2300 e välillä
- Minimipalkka 1.4.2013 alkaen 1032e/kk, jolloin työaika 4 h 45 min
- Mahdollisuus hakea **ohjaavan työn lisää** max 300 e/kk, mikä määräytyy työn vastuullisuuden, ohjauksen ja työntekijän vastuullisen toiminnan perusteella
- **Työnantajapaketin ajalta 200 euron** korotus palkkaan
- Kannustetaan hankkimaan **sivutyötä** ja lyhytaikaisia töitä, eikä niillä ole vaikutusta palkkaan, mikäli hän voi tehdä myös talon työt

Vielä kokeilusta

- Noudatamme **normaalia lainsäädäntöä**, ei kokeilulakia, esim. ammattisuoja 3 kk, lomautetuille ei tarjota, eikä putkessa oleville (kesä 2012 alkaen), saivat tulla, jos halusivat
- **Kokonaisrahoitus** (valtio) turvaa sen, ettei meidän tarvitse temppuilla eri rahoitussääntöjen tai määräaikojen kanssa, vaan työntekijät ovat toistaiseksi voimassa olevassa työsuhteessa, mikäli eivät työllisty sitä ennen -> **pitkäjaksoinen tuki mahdollista**
- **Kokonaisrahoitus 18,5 milj. e**, josta vähennetään myyntituotot 0,9 milj. e, valtion nettorahoitus 17,6 milj. e (2009-2012 + vuosi 2013), tilinpäätös v. 2013 toimintamenot 4,4 milj. euroa

Omaa pohdintaa yleisesti kokeiluista

- Kokeiluille tulee asettaa **selkeät tavoitteet ja itsearviointimallit** riittävän ajoissa, alusta lähtien, tavoitteita tarkennettava kokeilun kuluessa
- Kokeilujen ja hankkeiden **johdon valintaan pitäisi olla kriteerit, työttömien kanssa toimittaessa pitäisi olla kokemusta** työttömien kanssa toimimisesta ja pitkäaikaistyöttömien kanssa toimittaessa tuntemusta syrjäytymisen mekanismeista (Paltamossa on jouduttu erottamaan edellinen toiminnanjohtaja)
- Isoihin hankkeisiin **sisäänotto riittävän hidas**, että jokaisen kanssa ehditään tehdä kunnan suunnitelmat ja löytää mielekäs työ tai toiminta
- Kokeilualueen **kaikkien toimijoiden** tulisi olla tavalla tai toisella mukana hankkeen **verkostossa**
- **Koulutuksen järjestäjät** mukaan jo suunnitteluvaiheessa
- **Tutkimus ja arviointi osaksi kokeilua** ja kokeilun omista lähtökohdista, jolloin tulokset käytettävissä
- Hankkeen **dokumentoinnista huolehdittava** (ei riitä ESR tai muu valtionhallinnon jäykkä ja yleisiä mittareita sisältävä dokumentointi)